

LIETUVIŲ KALBA (VALSTYBINĖ)

Skaitymo, kalbos vartojimo ir rašymo testai

Valstybinio brandos egzamino užduotis
(pagrindinė sesija)

2006 m. gegužės 24 d.

Trukmė – 3 val. 20 min. (200 min.)

I. SKAITYMO TESTAS

Užduotis. Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimus. Atsakymą rašykite po klausimu. Skaitmenimis sunumeruotos pastraipos.

Moteris palūžusiais sparnais

1 Sofija Čiurlionienė-Kymantaitė (tokia yra jos pačios pasirinkta pavardės forma) į lietuvių kultūrą įžengė ir kaip kūrėja, ir kaip jos vertintoja. Ji pirmoji apmąstė moteriškąją kultūrą, parodė pasitikėjimą moters galimybėmis. Aplinkiniams ji teikė vilties, kad padarys daugiausia iš visų, nes yra mokyta, mačiusi pasaulio, nujaučianti, kur krypsta kūrybos raida. Tačiau gyvenimo vėjai ne visada jai buvo palankūs, nors veikla – labai intensyvi, įvairiapusė.

2 S. Kymantaitės giminėje būta ryškių moterų. Visi jas pastebėdavo, pasakodavo apie jas legendas, jomis žavėdavosi. Žodžio kišenėje neieškanti Sofijos motina mokėjo begalę dainų. Išmintingoji senelė Magdalena, bitininkė, mėgo skaityti ir už save jaunesnį vyrą išmokė. Visiems pavyzdys buvo ir gražuolė senelės sesuo Elžbieta: ištikta paralyžiaus, ji tapo be galo pamaldi, viską išdalydavo elgetoms. Ir visos šios moterys apsupo mergaitę rūpesčiu. Be to, giminaitės arba pasakojimai apie jas mergaitei atskleidė stiprių moterų pasaulį, iš jų būsimoji kūrėja sėmėsi pasitikėjimo, o tai būtina bręstančiai asmenybei.

3 S. Kymantaitė, gimusi neturtingų žemaičių bajorų šeimoje (1886 m.), buvo labai tėvų laukiamas ir mylimas kūdikis. Ją ant rankų sūpuodavo ne tik motina, bet ir tėvas, norėjęs ir daugiau vaikų, bet antroji duktė mirė mažytė. Taigi vienturtės S. Kymantaitės vaikystė buvo labai harmoninga ir sklidina meilės, kuri vėliau jai taip pat padėjo pasikliauti savo jėgomis.

4 Smalsiai mergaitei anksti pabudo poreikis skaityti. Ji godžiai rijo lenkų pakylėtą, romantinę literatūrą, kuri mokė mylėti Tėvynę, užmiršti buitį ir vytiš svajonę. Atidžiai skaitė ir lietuvių literatūrą. S. Kymantaitė simpatizavo Lietuvos patriotų veiklai, kūrybai. Vėliau Sofija parašys, kad vieno iš jų – lietuvių literatūros klasiko rašytojo Vaižganto – kūriniai atvėrė jai duris į naują pasaulį, pažadino jos širdy troškimą dirbti Tėvynės ir tautos labui, siekti aukštų idealų.

5 1904 m. baigusi Rygos gimnaziją, S. Kymantaitė svajojo apie medicinos studijas. Remiama dėdės, pradėjo studijuoti Krokuvos universiteto Medicinos fakultete, bet aplinkinių pagirta už literatūrinius darbus ir pati įsitikinusi, kad jos pašaukimas – kūryba, pasuko kitu keliu: ėmė kurti (paskelbė keletą kūrinių pirmajame lietuvių literatūros almanache „Gabija“) ir studijuoti filosofiją. Praktiškai jos dėdei toks Sofijos žingsnis atrodė didelė klaida, ir jis nutraukė studijų finansavimą. Sofija buvo priversta grįžti į Lietuvą.

6 Lietuvoje S. Kymantaitė apsistojo Vilniuje ir pradėjo dirbti „Vilties“ laikraštyje. Čia ji mokėsi lietuvių kalbos, redakcinio darbo, publikavo darbus, straipsnius ir recenzijas dailės, teatro klausimais. Juose kritiškai ir griežtokai vertino tautiečių kūrybines pastangas. Iki 1911 m. Sofija, kaip menininkė ir kritikė, brendo nepaprastai intensyviai, dirbo petys petin su vyrais.

7 Tuo pat metu Sofija Kymantaitė kartu su rašytojomis G. Petkevičaitė-Bite, M. Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana ir O. Pleiryte-Puidienė išitraukė į moterų judėjimą, prasidėjusį Lietuvoje jau XIX a. pabaigoje. Moterys kėlė tautiškumo, nacionalinio išsivadavimo, socialinės lygybės ir lygiateisiškumo su vyrais idėjas. S. Kymantaitei tauta, jos istorija, tautiškų tradicijų ir kultūros vertybių puoselėjimas buvo aukščiau už viską, todėl ji čia rado bendraminčių. Sofija ypač pabrėždavo, kad tautos gyvastį prikels švietimas ir doros ugdymas.

8. 1907 m. S. Kymantaitė susipažino su dailininku ir kompozitoriumi Mikalojumi Konstantinu Čiurlioniu. Suartėjimas su šiuo menininku dar labiau paskatino bręsti dvasiškai. M. K. Čiurlionis irgi jautė, kad surado giminą sielą. 1908 m. Sofija tapo M. K. Čiurlionio sužadėtine, o 1909 m. jie susituokė. Jų meilės įrodymas – literatūriniai M. K. Čiurlionio laišakai žmonai: *...Mačiau aplink pavasari, tartum šviesią kunigaikštystę, visi medžiai uždegė žvakides ir sietymus, radosi didelė tylaus rytmečio šviesa.*

9 Ši ypatinga lietuvių kultūros pora išsiskleidė per tragiškai trumpą laiką, o jų ateitis nušvito kūrybos viltimi. 1910 m. pasirodė S. Kymantaitės eseistikos knyga „Lietuvoje“, kurioje ji aptarė inteligentijos vaidmenį tautos gyvenime. Knygos viršelį puošė jos vyro grafika, be to, buvo įdėtas ir jo straipsnis „Apie muziką“, kuriame Čiurlionis skatino klausytis „dainų-giesmių“, „sakmių-pasakų“,

klausytis taip, kad pajustumė žmogaus esmę... Abu labai džiaugėsi šia knyga, suprasdami, kad jų bendradarbiavimas augina naujus, ypatingus kūrybos vaisius. Po daugelio metų, atslūgus skausmui, Sofija prisipažino, kad jų abiejų skrydis per greitai nutrūko...

10 M. K. Čiurlionio, genialaus lietuvių menininko, mirtis visiškai pakeitė S. Čiurlionienės-Kymantaitės likimą – ne tik išoriškai, bet ir iš vidaus. Dėl didžiausios gyvenimo tragedijos Sofija paslėpė savo patirtį ir nuo kitų, ir nuo savęs. Kūryboje dažnai pasigirsdavo vienišas balsas, širdgėla ir siekis iš jos išsivaduoti, žlugusios viltys. Jos kūrybinė banga suledėjo, sustingo aštriomis briaunomis. Ji rašė protu, bet nebe intuicija ar širdimi. Duktė Danutė liudija, kad tik paskutiniais savo gyvenimo mėnesiais Sofija ryžosi atidaryti dėžutę ir palinko ties pageltusiais Konstantino laiškų lapeliais. Grįžimo pas mylimąjį būseną apibendrino dukraitei laiške, parašytame savaitę prieš mirtį: *Ir dar tau linkiu, kad mokėtum mylėti ir mylimajam duoti, kas gražiausia Tavyje, – tai grįžta didele banga – atneša jėgų ir įkvėpimo.*

11 Įdomus S. Čiurlionienės-Kymantaitės posūkis į pedagogiką. Darbas švietimo sistemoje lietuvių visuomenei buvo labai reikalingas. S. Čiurlionienė-Kymantaitė jo mielai ėmėsi, tačiau tai galbūt nuvedė ją ne į tautos gelmes, apie kurias ji kalbėjo savo kūryboje, o į gyvenimo paviršių, kasdienius rūpesčius. Kalbininkas J. Jablonskis rekomendavo ją „Saulės“ mokytojų kursams skaityti paskaitas. Ji tai darė ne vienus metus, 1915 m. net pervažiavo į Voronežą, kur jau anksčiau dėl Pirmojo pasaulinio karo buvo evakavęsi „Saulės“ mokytojų kursai. Čia S. Čiurlionienė-Kymantaitė visiškai pasinėrė į pedagoginę veiklą, išleido „Lietuvių literatūros istorijos konspektą“ ir „Lietuvių literatūros istorijos konspekto chrestomatiją“. 1918 m. ji grįžo į Lietuvą ir daug kūrė: prozos kūrinėlius žemaitiškai, tautosakinių siužetų poemas, komedijas, taip pat paskelbė straipsnių. 1926 m. buvo pakviesta lietuvių kalbos lektore į Vytauto Didžiojo universitetą. Čia dėstė iki 1938 m.

12 Po karo S. Čiurlionienė-Kymantaitė valdininkų tebuvo laikoma „buržuazinių laikų ponija“, senų laikų atgyvena. Tik didelėmis pastangomis 1956 m. jai pavyko išleisti savo knygas. Itin sunkus, skausmingas darbas – M. K. Čiurlionio laiškų rengimas spaudai. Ji kabinosi į realybę, gaubėsi šalčio skraiste, kad niekas negalėtų prisiartinti. Amžininkai, pastebėję jos matematišką protą ir aštrų liežuvį, bet pasigedę moteriškumo ir širdies, pavadino šią moterį „ledine karalaite“, o ji ir toliau dirbo tai, ką manė esant būtina.

13 Tik po dešimtmečio grįžo į praeitį. Sėdo užbaigti geriausios savo poemos „Giria Žalioji“ ir džiaugėsi, kad sekasi rašyti, *lyg Konstantinas būtų už rankos vedęs*. Tikėjo, jog parašė geriausią savo darbą, nors ir eidama 60 metus. O prieš mirtį, sirgdama, kai sapne pamatė M. K. Čiurlionį, skambinantį pianinu, pagalvojo, kad pradės sveikti: *Visuomet, kai jį sapnuoju, mano gyvenime nutinka kas nors gero ir gražaus*. Deja, nenutiko, – S. Kymantaitė-Čiurlionienė užgeso 1958 m. gruodžio 1 d.

14 Prabėgus daugeliui metų po Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės mirties, lieka neatsakytas klausimas, kodėl ji išsaugojo Konstantino laiškus, bet sunaikino savuosius? Gal ji nenorėjo sugriauti legendos apie jų nuostabią porą, išsigandusi, kad nepajėgė pakilti kartu su M. K. Čiurlioniu į ekstazę, į kūrybines padanges, kamuojama žemiškųjų rūpesčių? Atsakymą nežinojo tik ji viena...

(Pagal Oną Voverienę ir Viktoriją Daujotytę)

Klausimai ir atsakymai

1. Remdamiesi 2 pastraipa, savais žodžiais parašykite du dalykus, kuo S. Kymantaitei buvo svarbios jos giminės moterys.

_____ (2 taškai)

2. Savais žodžiais paaiškinkite, kas sieja 2 ir 3 pastraipas.

_____ (2 taškai)

Čia rašo vertintojai

I II

	Čia rašo vertintojai	
	I	II
3. Remdamiesi 4 pastraipa, savais žodžiais parašykite du dalykus, kuo panašūs S. Kymantaitės skaityta lenkų ir lietuvių literatūra.		

<i>(2 taškai)</i>	_____	_____
4. Nurodykite S. Kymantaitės asmenybės bruožą, atsiskleidusį ir Krokuvoje, ir Vilniuje (5 ir 6 pastraipos).		

<i>(1 taškas)</i>	_____	_____
5. Savais žodžiais parašykite, kuri moterų judėjimo keliama idėja buvo labai artima S. Kymantaitei (7 pastraipa).		

<i>(1 taškas)</i>	_____	_____
6. Paaiškinkite S. Kymantaitės mintį, kad „tautos gyvastį prikels švietimas ir doros ugdyimas“ (7 pastraipa).		

<i>(2 taškai)</i>	_____	_____
7. Savais žodžiais paaiškinkite, kodėl S. Kymantaitę ir M. K. Čiurlionį galima pavadinti giminingomis sielomis (8–9 pastraipos).		

<i>(1 taškas)</i>	_____	_____
8. Remdamiesi 8 pastraipa, savais žodžiais paaiškinkite, kaip M. K. Čiurlionio kūrybą paveikė suartėjimas su S. Kymantaite.		

<i>(1 taškas)</i>	_____	_____
9. Savais žodžiais parašykite pagrindinę 9 pastraipos mintį.		

<i>(2 taškai)</i>	_____	_____
10. Savais žodžiais parašykite tris argumentus, įrodančius, kad vyro mirtis pakeitė S. Čiurlionienės-Kymantaitės asmenybę (10 pastraipa).		

<i>(3 taškai)</i>	_____	_____
11. Parašykite du dalykus, rodančius S. Čiurlionienės-Kymantaitės rimtą požiūrį į pedagoginę veiklą (11 pastraipa).		

<i>(2 taškai)</i>	_____	_____

12. Savais žodžiais parašykite 12 pastraipos pagrindinę mintį.

(2 taškai)

13. Remdamiesi 13 pastraipa, paaiškinkite, kas norėta pasakyti žodžiais: „lyg Konstantinas būtų už rankos vedęs“.

(1 taškas)

14. Remdamiesi tekstu, palyginkite du kūrėjus – S. Čiurlionienę-Kymantaitę ir M. K. Čiurlionį.

(1 taškas)

15. Savais žodžiais paaiškinkite pavadinimą.

(1 taškas)

16. Parašykite, koks šio teksto funkcinis stilius.

(1 taškas)

Čia rašo vertintojai

I II

Taškų suma (maks. 25)

II. KALBOS VARTOJIMO TESTAS

1 užduotis. Kairėje pateiktus žodžius ar žodžių junginius pavartokite nurodytu skaičiumi ir reikiamu linksniu. 0 atvejis – pavyzdys.

(0) Dešimtis

(1) atstumas

(2–3) tvyranti
netvarka

(4) namas

(5) turtingas

(6–7) srauni srovė

(8) širdis

(9–10) toks, koks

(11) abejingi

(12) piliečiai

(13) bendrosios

(14) taisyklės

(0) Dešimties kilometrų (1) _____ negyvena
jokie žmonės.

Prislėgtas kieme (2–3) _____,
Marius pro šulinį pasuko apžiūrėti (4) _____.

Mūsų protėviai tikėjo, kad yra tokia būtybė – kaukas, kuris,
jei būsi su juo geruoju, gali padaryti tave (5) _____.

Čia pat, aukštame dešiniajame Nemuno skardyje, išgraužtame
(6–7) _____, stovi sena Punios pilis.

Matematika, stimuliuojanti protą, o poezija, teikianti impulsus
(8) _____, žmogų padarė (9–10) _____,
_____ jis dabar yra.

Dažnai tampame (11) _____, nors tariamės esą
Lietuvos (12) _____.

Glaustus tekstus siesime su retorika ir jiems taikysime
(13) _____ šio mokslo (14) _____.

Čia rašo vertintojai

I II

(14 taškų)

Taškai

2 užduotis. Kairėje pateiktą veiksmažodį parašykite nurodytu laiku ar nuosaka.
0 atvejis – pavyzdys.

		Čia rašo vertintojai	
		I	II
<i>Esamasis laikas</i>			
(0) sėdėjo (15) išvydo (16) apsisuko (17) dingo (18) nekliudė (19) susigniažė	Mes (0) <u>sėdime</u> , kol (15) _____ grįžtančią senele, bet ji greitai (16) _____ ir (17) _____ – (18) _____ mums. Dėl to man nykiai (19) _____ širdis.	_____	_____
<i>Būtasīs kartinis laikas</i>			
(20) braunasi (21) lekia (22) panyra (23) nugrimzta (24) kyla	Į galvą (20) _____ visokios visokiausios mintys, pro akis (21) _____ gyvenimas, ištisi jo gabalai, įvykiai, atsitikimų, kurie jau seniai (22) _____ į praeitį, fragmentai. Ir visa tai (23) _____, paskui vėl (24) _____, ir vis smarkiau ir smarkiau.	_____	_____
<i>Būsimasis laikas</i>			
(25) pasirodo (26) rangosi (27) triokšteli (28) lūžta (29) parbloškia	Bijojau, kad (25) _____ kažkokie paslaptingi čiuptuvai. Jie tarsi gyvatės (26) _____ artyn... Ir staiga eglės dusliai (27) _____. Jos (28) _____ ir (29) _____ mane.	_____	_____
<i>Tariamoji ar liepiamoji nuosaka</i>			
(30) sukasi (31) mirksi (32) stebimės	Taigi ir (30) _____ pergalingai Vyžpynių malūnas, prie girnų tankiai (31) _____ miltuotom blakstienom Bartininkas, o mes tik (32) _____ jo sumanumu.	_____	_____

(18 taškų)

Taškai		
--------	--	--

3 užduotis. Iš kairėje pateiktų veiksmažodžių padarykite tinkamą dalyvį, pusdalyvį ar padalyvį. 0 atvejis – pavyzdys.

		Čia rašo vertintojai	
		I	II
(0) apleisti	Sena ir niūri šita sodyba: senas (0) <u>apleistas</u> kiemas,		
(33) įlinkti	ilgas (33) _____ stogu namas, žemos palėpės,	_____	_____
(34) nykti	įvairiausiai daiktais apkrauti pakampiai. Pastatus supa didelis,		
(35) išsikeroti	dabar jau (34) _____ sodas – (35) _____	_____	_____
(36) išdžiūti	obelys, (36) _____ kriaušės, vyšnios. Rudeniop žemę	_____	_____
(37) pririnkti	čia nukrečia obuoliai, ir kartais šeimininkė, (37) _____	_____	_____
(38) iškrypti	didelį (38) _____ krepšį, velka kiaulėms. Niekas nėra	_____	_____
(39) vaišintis	šito sodo obuoliais (39) _____, nebent tik vaikai.	_____	_____
(40) klykauti	Prisigrūda užančius ir (40) _____ lekia šalin. Ji mato	_____	_____
(41) tarnauti	juos, kartais nedraudžia, negaila jai tų obuolių (beveik visas jos		
(42) neturėti	amželis praleistas (41) _____ kitiems – jos nieko	_____	_____
(43) karstyti	(42) _____ savo). Vaikai ir lieka vaikai, žiūri į juos,	_____	_____
(44) bėgti	(43) _____ šakomis, ir tiek, tik klykavimas ją erzina ir	_____	_____
(45) rymoti	tai, kad (44) _____ kuris išsiviepia ar kyšteli jai,	_____	_____
(46) nušiuoti	nuolat (45) _____ lange, liežuvį. Tada ji ir paleidžia	_____	_____
(47) tampyti	(46) _____ šunį, kuris džiugiai puola prie	_____	_____
(48) springti	šeimininkės.		
(49) pulti	– Sargi, kusi! – šaukia ji, (47) _____ kvailoko	_____	_____
(50) tolti	šuns už sijono. Vaikai (48) _____ juoku ir obuolių	_____	_____
	kąsniais pralekia pro šunyčio vis dar (49) _____	_____	_____
	moterį, ir niūrią sodybos rimtį sudrumsčia tik greitai		
	(50) _____ jų basų kojų dundesys.	_____	_____

(Pagal Bronių Radzevičių)

(18 taškų)

Taškai		
--------	--	--

III. RAŠYMO TESTAS

Užduotis. Pasirinkite A arba B variantą ir atlikite užduotį.

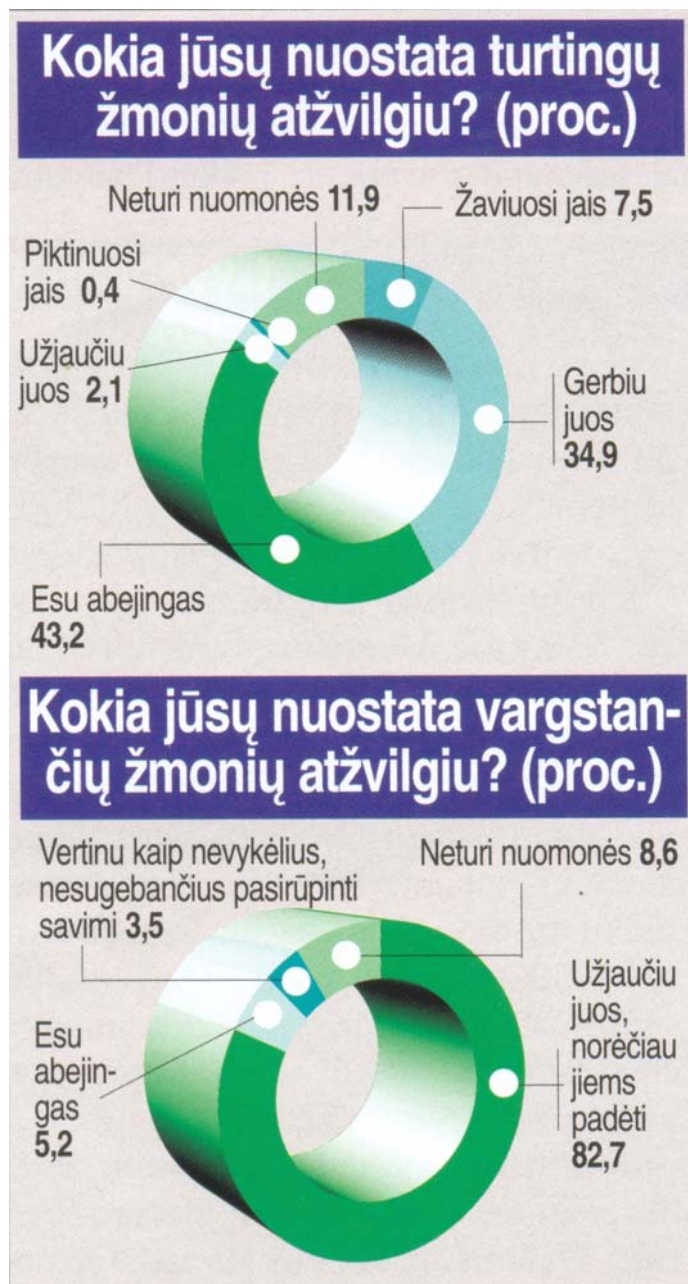
Pasirašykite Monikos Balčiūtės ar Viliaus Saladžiūno pavarde.

A

Jaunimo žurnalas kviečia padiskutuoti aktualiomis temomis. Į žurnalą parašykite straipsnį „*Ar visuomenei reikia turtuolių?*“ (250–300 žodžių).

Remkitės trimis šaltiniais:

- literatūros ar meno kūriniais,
- diagramomis,
- asmenine patirtimi.

Iš žurnalo „Veidas“, 2005 m. rugsėjo 1 d.

B

Jaunimo žurnalas kviečia padiskutuoti aktualiomis temomis. Į žurnalą parašykite straipsnį „*Nuo savęs nepabėgsi*“ (250–300 žodžių).

Remkitės trimis šaltiniais:

- literatūros ar meno kūriniais,
- nuotrauka,
- asmenine patirtimi.

V. Stanionio nuotrauka

Žodžių skaičius _____

RAŠYMO TESTO VERTINIMAS

Kriterijus	Maks. taškų skaičius	VERTINTOJŲ SKIRTI TAŠKAI		
		I	II	III
TURINYS	10			
STRUKTŪRA	10			
GRAMATIKA	10			
ŽODYNAS	10			
RAŠYBA IR SKYRYBA	10			
Taškai, atimami už nepakankamą žodžių skaičių	0/-1/-2/-3/-4/-5/-6			
Taškų suma	50			